

Европейски съд по правата на човека

Зволски и Зволска срещу Република Чехия (Zvolsky and Zvolska v. The Czech Republic)

Жалба № 46129/99

Решение от 12 ноември 2002 г. на II отделение на Съда

(резюме)*

Чл. 6, т. 1: право на достъп до съд при спор относно граждански права и задължения; **чл. 1 от Протокол № 1:** защита на собствеността

Макар че “правото на съд”, един аспект от което е правото на достъп до съд, е подчинено на имплицитни ограничения, особено що се отнася до условията за допустимост на обжалването, наложените ограничения не трябва да препятстват или да стесняват достъпа до съд на отделния гражданин по такъв начин или в такава степен, че да засягат самата същност на правото. Правилата, установяващи срокове за обжалване, не трябва да се прилагат по начин, който възпрепятства страните да използват наличните средства за защита.

Пълната липса на обезщетение може да бъде оправдана от гледна точка на чл. 1 от Протокол № 1 само в изключителни случаи, но ако намесата в правото на собственост удовлетворява изискванията за законност и не е произволна, липсата на обезщетение не прави отнемането на собствеността *eo ipso* неправомерно. В този случай следва да се провери дали жалбоподателят е трябвало да понесе непропорционална и прекомерна тежест.

Фактите по делото

Жалбоподателите са граждани на Република Чехия. През 1967 г. те сключили с М.Р. договори за продажба и дарение, по силата на които М.Р. им прехвърлял своята къща в провинцията срещу определена в договора цена и безвъзмездно граничещата земеделска земя. По това време редът за прехвърляне на застроени земеделски имоти бил продажба на къщата и дарение на земята, която се обработвала от социалистически кооператив. За да може договорът да бъде произведе действие, се изисквало одобрението на кооператива и съгласието на компетентните национални власти. Необходимо било също така купувачите да поемат задължение да работят за социалистическия кооператив.

Според жалбоподателите, именно желанието да се освободи от задължението си да работи за кооператива станало причина М.Р. да предложи сключването на договора. Те му заплатили 30 000 крони над продажната цена на къщата като компенсация за стойността на земеделската земя. През 1991 г. М.Р. подписал декларация, че е прехвърлил земята доброволно, и тази декларация

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

според жалбоподателите представлява допълнение към договора, потвърждаващо неговото съгласие с условията на сделката.

На 1 юли 1993 г. обаче, на основание чл. 8, ал. 3 от Закона за земята М.Р. предявил иск срещу жалбоподателите за разваляне на договора в частта му, касаеща прехвърлянето на земеделската земя. На 30 септември 1994 г. районният съд на Пардубиче уважил иска, като приел, че законовите условия за частично разваляне на договора са налице, а на 29 февруари 1996 г. окръжният съд на Храдек Кралъове потвърдил решението му. Окръжният съд приел, че М.Р. е дарил притежаваната от него земеделската земя като част от договора за продажба на къщата. Отбелязал също, че понятията “дарение” и “безвъзмездно прехвърляне” са идентични. Съдът отхвърлил молбата на жалбоподателите за разрешение да подадат жалба относно тълкуването и прилагането на закона. Приел, че искането за тълкуване на израза “безвъзмездно прехвърляне” в чл. 8 от Закона за земята не поставя въпрос от съществено правно значение.

На 14 юни 1994 г. жалбоподателите сезирали Върховния съд, като се позовали на чл. 239, ал. 2 от ГПК, според който компетентният да разгледа жалбата относно тълкуването и прилагането на закона съд можел да прецени, че атакуваното решение поставя проблем от съществено правно значение и да допусне обжалването. Жалбоподателите поддържали, че по-долустоящите инстанции са разтълкували неправилно разпоредбите на Закона за земята, като са смесили понятията “дарение” и “безвъзмездно прехвърляне”.

С решение от 29 юли 1997 г. Върховният съд отказал да даде исканото разрешение. Той подчертал, че вече се е произнесъл по въпроса за тълкуването на понятията “дарение” и “безвъзмездно прехвърляне” в редица свои решения, в които е приел, че Законът за земята не изисква да е използвана принуда, ако земеделската земя е била прехвърлена безвъзмездно. Решението на Върховния съд било връчено на жалбоподателите не по-рано на 11 септември 1997 г.

На 12 ноември 1997 г. те подали конституционна жалба, в която поддържали, че решенията на вътрешните съдилища нарушават конституционните гаранции, установени в чл.чл. 1, 11, т. 1 и 3 от Хартата на основните права и свободи, и по-специално равенството на гражданите и защитата на собствеността.

На 4 август 1998 г. Конституционният съд обявил жалбата им за недопустима като подадена след изтичане на установения за това 60-дневен срок. Съдът приел, че въпросният срок е започнал да тече от датата на решението на апелативния съд, което съставлявало окончателно произнасяне по твърдените права. Жалбата им пред Върховния съд не отговаряла на законовите изисквания и неговото решение не съставлявало отказ на правосъдие.

Резюме на решението на Европейския съд

I. Твърдяното нарушение на чл. 6, т. 1 от Конвенцията

37. Жалбоподателите твърдят, че отхвърляйки конституционна им жалба като просрочена, без да я разгледа по същество, Конституционният съд е нарушил чл. 6, т. 1 от Конвенцията.

38. Съдът припомня, че в настоящия случай Конституционният съд е обявил конституционната жалба на г-н и г-жа Зволски за недопустима, като е приел, че предвиденият 60-дневен срок за подаването ѝ е започнал да тече от датата на решението на апелативния съд, а не от решението на Върховния съд, с

което е отказано разрешение за обжалване относно тълкуването и прилагането на закона. Конституционният съд е приел, че решението на Върховния съд не представлява произнасяне по правата на жалбоподателите и поради това конституционната им жалба трябвало да е насочена директно срещу решението на апелативния съд.

А. Становища на страните

39-40. Правителството твърди, че оплакването е явно необосновано. Жалбата относно тълкуването и прилагането на закона била специална форма на обжалване, която можело да бъде разрешена само ако са изпълнени законовите условия. Според практиката на Конституционния съд тя била достъпно и ефективно средство за защита и ако е разгледана конституционната жалба била допустима. Правителството поддържа, че жалбоподателите е трябвало да подадат своята конституционна жалба едновременно с молбата за допускане на обжалване относно тълкуването и прилагането на закона, за да избегнат риска от пропускане на срока за сезиране на Конституционния съд. Този срок бил допустимо ограничение на правото на достъп до съд според практиката на Европейския съд и не е нарушавал изискването за справедливо гледане на делото. Като не направили това, жалбоподателите поради собствената си небрежност се лишили от достъпно и ефективно вътрешноправно средство за защита.

41-43. Жалбоподателите не са съгласни с позицията на правителството. Те подчертават, че в практиката си Конституционният съд е застъпвал противоречиви становища по въпроса от кой момент се изчислява 60-дневният срок. Цитират редица решения, в които Конституционният съд е приел, че жалбата относно тълкуването и прилагането на закона е средство, което трябва да бъде изчерпано преди да се предяви конституционна жалба. Според жалбоподателите Конституционният съд прилагал разпоредбите, уреждащи сроковете за обжалване и изчерпването на средствата за защита, по начин, който препятствал възможността на заинтересуваните лица да подадат конституционна жалба.

44-45. В допълнителното си становище по делото жалбоподателите посочват, че след изменението на ГПК, влязло в сила на 1 януари 1996 г., страните са получили възможност независимо от отказа на апелативния съд да издаде разрешение за обжалване да сезират Върховния съд с искане за такова разрешение. По тази причина решенията, на които се позовава правителството, били неприложими, тъй като били постановени преди изменението на ГПК. В отговор правителството представи списък на скорошни решения на Конституционния съд, в които той се е произнесъл по въпроса за ролята на обжалването относно тълкуването и прилагането на закона като последно средство за защита на правата. Жалбоподателите твърдят, че тези решения са в подкрепа на тяхната теза и техният случай е бил решен съгласно практиката отпреди изменението на ГПК.

Б. Преценката на Съда

“46. Съдът припомня, че преди всичко националните власти и по-специално съдилищата са тези, които разрешават проблемите, свързани с тълкуването на вътрешното право. Неговата роля е ограничена до проверката дали последиците от това тълкуване са съвместими с Конвенцията. Това се отнася

особено за тълкуването от съдилищата на процедурни правила, каквито се правилата относно преклузивните срокове за подаване на документи или на жалби (виж *mutatis mutandis* решението по делото *Tejedor García с/у Испания*¹ от 16.12.1997 г., *Reports of Judgments and Decisions* 1997-VIII, стр. 2796, § 31). Правилата относно процедурата и сроковете за обжалване са предназначени да осигурят добро правораздаване и, по-специално, правна сигурност. Този принцип на правната сигурност, който е един от основните аспекти на правовия ред, изисква всички страни в процеса да разполагат с ефективно съдебно средство за защита, позволяващо им да отстояват своите права от граждански характер (виж решението по делото *Брумареску с/у Румъния*² от 28.10.1999 г., ECHR 1999-VII, § 61).

47. Освен това, “правото на съд”, един аспект от което е правото на достъп до съд, не е абсолютно, а е подчинено на имплицитни ограничения, особено що се отнася до условията за допустимост на обжалването, тъй като то по своето естество изисква регулиране от страна на държавата, която в това отношение разполага с известна свобода на преценка (виж решението по делото *Гарсиа Манибардо с/у Испания*³ от 15.02.2000 г., ECHR 2000-II, § 36 и *Мортие с/у Франция*⁴ от 3.07.2001 г., § 33). Въпреки това, наложените ограничения не трябва да препятстват или да стесняват достъпа до съд на отделния гражданин по такъв начин или в такава степен, че да засягат самата същност на правото. В допълнение на това, ограниченията ще бъдат съобразни с чл. 6, т. 1 само ако преследват законна цел и съществува разумно отношение на пропорционалност между използваните средства и преследваната цел (виж решението по делото *Герин с/у Франция*⁵ от 29 юли 1998 г., *Reports* 1998-V, стр. 1867, § 37).”

48. Съдът припомня, че в настоящия случай жалбоподателите се оплакват от липсата на справедливо гледане на делото в резултат на факта, че Конституционният съд е обявил тяхната конституционна жалба за недопустима като просрочена. Конституционният съд е достигнал до този извод като е приел, че след като на жалбоподателите е отказано разрешение за обжалване относно тълкуването и прилагането на закона, 60-дневният срок за подаване на конституционна жалба е започнал да тече от датата на решението на апелативния съд. Според жалбоподателите това рестриктивно тълкуване на началния момент за изчисляване на срока ги е лишило от достъп до вътрешноправно средство за защита.

“49. Съдът отбелязва, че решението дали да позволи обжалване относно тълкуването и прилагането на закона е зависело единствено от свободната преценка на Върховния съд, който е трябвало да прецени дали оспореното решение повдига въпрос от “съществено правно значение”. При тези обстоятелства Съдът възприема становището на жалбоподателите, че нито те, нито техния адвокат са били в състояние да определят вероятността да получат разрешение от Върховния съд. Въпреки отказа на апелативния съд да им даде разрешение за обжалване, жалбоподателите са взели решение в съответствие с практиката на Конституционния съд да подадат жалба до Върховния съд, като добросъвестно са смятали, че изчисляването на 60-дневния срок за сезиране на Конституционния съд започва да тече от датата на връчването на решението на

¹ Tejedor García v. Spain

² Brumărescu v. Romania

³ García Manibardo v. Spain

⁴ Mortier v. France

⁵ Guérin v. France

Върховния съд, доколкото жалбата относно тълкуването и прилагането на закона е последно правно средство за защита по смисъла на Закона за Конституционния съд.”

50. По тази причина Съдът трябва да провери дали в конкретните обстоятелства на случая Конституционният съд, като е обявил конституционната жалба за недопустима, е нарушил правото на жалбоподателите на достъп до съд. За тази цел Съдът прави преглед на относимото чешко законодателство и отбелязва, че според Закона за Конституционния съд срокът за подаване на конституционна жалба е 60 дни от датата на връчването на заинтересованата страна на решението по последното производство за защита на нейните права и под страх от обявяване на конституционната ѝ жалба за недопустима тя следва да изчерпи всички защитни средства, които има на свое разположение, с изключение на молбата за преразглеждане на делото.

“51. Съдът посочва, че правилата, установяващи срокове за подаване на жалби, не трябва да се прилагат по начин, който възпрепятства страните в процеса да използват наличните средства за защита. Въпросът, повдигнат в настоящия случай, касае правната сигурност.” Проблемът не е само в тълкуването на материалноправните разпоредби, а и в това, че процедурните правила са били тълкувани по начин, който е попречил искането на жалбоподателите да бъде разгледано по същество със съпътстващия риск тяхното право на ефективна съдебна защита да бъде нарушено (виж *mutatis mutandis* решението по делото *Мирагал Есколано и други с/у Испания*⁶ от 2.01.2000 г., ECHR 2000-I, § 37). Като са решили да подадат молба за разрешение до Върховния съд, жалбоподателите само са прибегнали до процедура, която е била на тяхно разположение, и не би следвало в резултат на това интересите им да бъдат увредени. Нито пък може да се каже, че са сбъркали като не са подали своята конституционна жалба преди 12 ноември 1997 г., тъй като въпросът за началния момент на срока не е бил решен еднозначно.

52. При това Законът за Конституционния съд не е правел разлика между обикновени и специални средства за защита по отношение на изискването страните в производството да изчерпят всички защитни средства, с изключение на молбата за преразглеждане на делото, която е била изключена изрично. При положение, че по този начин жалбоподателите са били задължени да подадат жалба относно тълкуването и прилагането на закона, за да избегнат обявяването на конституционната жалба за недопустима, Съдът счита, че срокът за подаването на последната би трябвало да е започнал да тече от решението на Върховния съд или поне би следвало да е спрял след сезирането му.

53. По отношение на тезата на правителството, че жалбата относно тълкуването и прилагането на закона е трябвало да се подаде едновременно с конституционната жалба, Съдът възприема позицията на жалбоподателите, че това би било както несигурно, така и без опора в закона, и не предлага подходящо решение, каквото се изисква от принципа за правната сигурност. Той не приема твърдението на правителството, че жалбоподателите е следвало да подадат жалби и до Върховния съд, и до Конституционния съд, на едни и същи основания. Дори и да бяха направили това, те, а дори и Конституционният съд, е нямало как да знаят преди решението на Върховния съд дали ще бъде дадено разрешение за обжалване. По този начин е съществувал риск да бъдат постановени две различни решения по едно и също дело и да се причини правна несигурност. Ето защо

⁶ *Miragall Escolano and Others v. Spain*

Съдът счита, че началният момент на 60-дневния срок за подаване на конституционна жалба би трябвало да бъде датата на връчването на решението на Върховния съд, с което е отказано разрешение за обжалване. В допълнение на това Съдът отбелязва, че е малко вероятно заинтересованите страни да са били запознати с възможността за едновременно подаване на жалбите, доколкото решенията, с които Конституционният съд е отхвърлял подадените до него конституционни жалби, са се публикували само по изрично решение на съда, взето на пленарно заседание, нещо което се е случвало много рядко.

54. На последно място, Съдът счита, че изискването на Закона за Конституционния съд “всички средства” да бъдат изчерпани, без да се прави разлика между обикновените и специалните средства за защита (с изключение на молбата за преразглеждане на делото), заедно с непредвидимия изход от молбата за разрешение за обжалване в резултат на начина, по който са се прилагали съответните разпоредби от ГПК, накърнява самата същност на правото на обжалване като налага на жалбоподателите прекомерна тежест, нарушаваща справедливия баланс, който трябва да се постигне между легитимния интерес от спазването на процедурата за сезиране на Конституционния съд и правото на достъп до този съд.

55. Съдът приема, че ограничителното тълкуване от страна на Конституционния съд на въпросните процесуални норми е лишило жалбоподателите от правото им на достъп до съд. Съответно, налице е нарушение на чл. 6, т. 1 от Конвенцията.⁷

II. Твърдяното нарушение на чл. 1 от Протокол № 1

56. Жалбоподателите твърдят също, че правото им на мирно ползване на собствеността е било нарушено в резултат на задължението, наложено им от вътрешните съдилища, да върнат на бившия собственик земята, която им е била прехвърлена безвъзмездно през 1967 г.

57. Съдът отбелязва, че през 1967 г. редът за прехвърляне на собствеността върху земеделски имоти е бил продажба на къщата и дарение на граничещата земя, която била обработвана от социалистически кооперативи. Съгласно чл. 8, ал. 4 от Закона за земята, ако собственикът е дарил земята на частно лице под действието на принуда или я е прехвърлил безвъзмездно по силата на договор за продажба на къщата и ако земята все още е във владение на това лице, съдът може или да развали договора в тази му част, или да нареди на настоящия собственик да заплати нейната стойност. В настоящия случай вътрешните съдилища са постановили частично разваляне на договора.

A. Твърдения на страните

58-59. Страните не спорят, че държавата се е намесила в правото на собственост на жалбоподателите, а само относно факта дали тази намеса е била в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1. В подкрепа на становището си правителството подчертава на първо място, че трябва да се прави разлика между “реституция”, в смисъл на поправяне на извършено нарушение на правото на собственост посредством възстановяване на първоначалното правно положение с обратен ефект, и “експроприация”, изразяваща се в предписано от закона

⁷ Решението е единодушно.

принудително лишаване от собственост в обществен интерес с действие занапред, срещу предоставяне на обезщетение. Правителството изтъква, че целта на Закона за земята, въз основа на който съдилищата са постановили решенията си, е била законна, и тъй като договорът за продажба и дарение не е бил анулиран изцяло, а само в частта, касаеща безвъзмездното прехвърляне на земята, намесата е била пропорционална на преследваната цел. Накрая правителството отбелязва, че след като навремето не са заплатили придобитата земя, жалбоподателите нямат право да получат обезщетение.

60-62. Жалбоподателите се съгласяват, че решението, възприето от законодателя в чл. 8, ал. 4 от Закона за земята, е правилно и справедливо в случаите, когато земята е била прехвърлена против волята на нейния собственик. Те обаче оспорват прилагането на закона в случай на доброволно прехвърляне и подчертават, че съдилищата следва да се стремят във всеки конкретен случай да установят дали е упражнена принуда или е заплатено обезщетение на бившия собственик, въпреки договорното условие прехвърлянето да бъде безвъзмездно.

Жалбоподателите отбелязват, че бившият собственик е сключил спорния договор за продажба и дарение в свой интерес, тъй като е искал да се освободи от задължението си да работи за социалистическия кооператив, и в замяна е получил 30 000 крони над продажната цена на къщата. Освен това през 1997 г. той подписал декларация, че е прехвърлил правото си на собственост, включително и това върху земеделската земя, доброволно.

Б. Преценката на Съда

“63. Съдът припомня, че чл. 1 от Протокол № 1 гарантира по същество правото на собственост и съдържа три отделни правила. Първото, което е формулирано в първото изречение на първата алинея и е от общ характер, установява принципа на мирно ползване на собствеността. Второто, закрепено във второто изречение на същата алинея, се отнася до лишаването от собственост, като го подчинява на определени условия. Третото правило, съдържащо се във втората алинея, признава правото на договарящите държави да контролират ползването на собствеността в съответствие с общия интерес. Съдът трябва да се увери, че последните две правила са приложими, преди да прецени дали първото правило е било спазено. Тези три правила обаче не са отделни в смисъл на липса на връзка помежду им. Второто и третото правило се отнасят до особени случаи на намеса в правото на мирно ползване на собствеността и съответно те трябва да се тълкуват в светлината на общия принцип, прогласен с първото правило (виж решението по делото *Ятридис с/у Гърция*⁸ от 25.03.1999 г., ЕЧХР 1999-II, § 55 и *Елиа ООД с/у Италия*⁹ от 2.08.2001 г., ЕЧХР 2001-IX, § 51).”

64. Съдът отбелязва, че в настоящия случай не се спори относно факта, че правото на мирно ползване на собствеността на жалбоподателите е било нарушено. Ето защо той трябва да провери дали тази намеса е осъществена в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 или не.

1) Била ли е намесата предвидена в закона ?

“65. Съдът отбелязва, че 1 от Протокол № 1 изисква всяка намеса от страна на държавните власти в мирното ползване на собствеността да бъде в

⁸ *Iatridis v. Greece*, решение на Голямото отделение на Съда

⁹ *Elia S.r.l. v. Italy*

съответствие със закона. Още повече, че върховенството на закона, което е един от фундаменталните принципи на демократичното общество, е в основата на всички разпоредби на Конвенцията (виж решението по делото *Амуур с/у Франция*¹⁰ от 25.06.1996 г., *Reports* 1996-III, стр. 850-51, § 50).

Законът, на който се основава намесата, трябва да бъде в съответствие с вътрешното право на договарящата държава, включително и с релевантните разпоредби на Конституцията. На първо място държавните власти са тези, които тълкуват и прилагат вътрешното право и решават въпроса за неговото съответствие с Конституцията.”

66. Съдът отбелязва, че в настоящия случай законната основа на извършената намеса е бил Закона за земята и поради това той няма основания да се съмнява, че лишаването от собственост е било подчинено на законови правила в съответствие с изискванията на чл. 1 от Протокол № 1.

2) Била ли е намесата в обществен интерес ?

“67. Що се отнася до това дали лишаването от собственост в случая е преследвало законна цел или с други думи дали е съществувал “обществен интерес” по смисъла на второто правило на чл. 1 от Протокол № 1, Съдът отбелязва, че тъй като познават пряко своето общество и неговите нужди, националните власти по принцип са в по-добра позиция да преценят кое е в обществен интерес. Съгласно установената от Конвенцията система за защита, първоначалната преценка относно съществуването на проблем с обществена значимост, който дава основание за лишаване от собственост, се прави от националните власти. Тук, както и в други сфери, в които се разпростират гаранциите по Конвенцията, националните власти разполагат с определена свобода на преценка (виж решението по делото *Малама с/у Гърция*¹¹ от 1.03.2001 г., *ECCHR* 2001-II, § 46).

Нещо повече, понятието за “обществен интерес” е по необходимост широко. По-специално, решението да се приеме закон за отчуждаване на собственост обикновено ще включва разглеждането на въпроси от политически, икономически и социален характер. Съдът смята за естествено свободата на преценка, с която разполага законодателната власт при провеждане на социалната и икономическата политика, да бъде широка, и ще се съобрази с нейното решение по отношение на това какво е в обществен интерес, освен ако това решение не е явно лишено от разумна основа. Същото неизбежно се отнася, и може би дори в по-голяма степен, за случаите, в които се сменя политическата система на държавата (виж *mutatis mutandis* решението по делото *Бившият крал на Гърция и други с/у Гърция*¹² от 23.11.2000г., *ECCHR* 2000-XII, § 87).”

68. Съдът посочва, че в настоящия случай целта на Закона за земята е била да се поправят нарушенията на правото на собственост, извършени по време на комунистическия режим, и приема, че Република Чехия вероятно е смятала за необходимо да реши този проблем, който според нея е бил несъвместим с демократичното управление на страната. Съдът заключава, че основната цел на въпросния акт е законна, тъй като той действително е в “обществен интерес”.

3) Пропорционалност на намесата

¹⁰ *Amuur v. France*

¹¹ *Malama v. Greece*

¹² *The former King of Greece and Others v. Greece*, решение на Голямото отделение на Съда

“69. Съдът припомня, че съгласно установената му практика втората алинея на чл. 1 от Протокол № 1 трябва да се тълкува в светлината на принципа, установен в първото изречение на разпоредбата. Следователно, намесата в правото на мирно ползване на собствеността трябва да постигне справедливия баланс между нуждите на общия интерес и изискванията за защита на основните права на гражданите. По-специално, трябва да съществува разумно отношение на пропорционалност между използваните средства и целите, за чието реализиране са предназначени мерките, лишавачи едно лице от неговата собственост (виж например решението по делото [Пресос компания навиеера и други с/у Белгия](#)¹³ от 20.11.1995 г., А.332, стр. 23, § 38 и цитираното по-горе [Малама с/у Гърция](#), § 48). Проверявайки дали това изискване е спазено, Съдът отчита, че държавата разполага с широка свобода на преценка както по отношение на избора по какъв начин да бъдат приложени мерките, така и относно заключението дали прилагането им е оправдано от гледна точка на общия интерес за постигане целите на приетия законов акт ([Шасаню и други с/у Франция](#)¹⁴, 29.04.1999 г., ЕCHR 1999-III, § 75). Въпреки това, Съдът не може да не упражни правомощието си да разгледа случая, което изисква той да провери дали необходимият баланс е бил спазен по начин, който да е съвместим с правото на жалбоподателите на мирно ползване на собствеността, дефинирано в първото изречение на чл. 1 от Протокол № 1.

70. Според практиката на Съда, условията за предоставяне на обезщетение съгласно относимото законодателство са от значение за преценката дали спорната мярка запазва необходимия справедлив баланс и по-специално дали налага на жалбоподателите прекомерна тежест. Пълната липса на обезщетение може да бъде оправдана от гледна точка на чл. 1 само в изключителни случаи (виж решението по делото [Светите манастири с/у Гърция](#)¹⁵ от 9.12.1994 г., А.301-А, стр. 35, § 71 и цитираното по-горе [Малама с/у Гърция](#), § 48).

71. В настоящия случай Съдът отбелязва, че Законът за земята не е предвиждал никакъв способ за получаване на обезщетение в случай на разваляне на договора за дарение. Тъй като Съдът вече установи, че въпросната намеса е удовлетворявала изискванията за законност и не е била произволна, липсата на обезщетение не прави отнемането на собствеността на жалбоподателите неправомерно *eo ipso* (виж *mutatis mutandis* цитираното по-горе решение [Бившият крал на Гърция и други с/у Гърция](#), § 90). Ето защо остава да се провери дали при условията на законосъобразна експроприация жалбоподателите е трябвало да понесат непропорционална и прекомерна тежест.

72. Съдът определя като разумно решението на законодателя да се справи глобално с посегателствата срещу правото на собственост, извършени през време на комунистическото управление, като прави разлика между отделните случаи само когато това е необходимо с аналитична цел. Той разбира загрижеността му да поправи нарушенията и приема, че изключителните обстоятелства и по-специално начина, по който земята е била придобивана в повечето случаи по онова време, оправдават липсата на обезщетение. Съдът обаче не разбира защо чешкото законодателство е преградило всяка възможност за преразглеждане на индивидуални случаи, в които са налице особени обстоятелства при прехвърлянето на земята. Той счита, че в случаи като настоящия съдилищата

¹³ Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium

¹⁴ Chassagnou and Others v. France, решение на Голямото отделение на Съда

¹⁵ The Holy Monasteries v. Greece

трябва да се стремят да установят извън всяко съмнение дали земята е била прехвърлена против волята на бившия собственик, което не изглежда така предвид подписаната от него декларация, и дали в светлината на направената престация прехвърлянето действително е засегнало неговото право на собственост.

73. Според Съда фактът, че вътрешните съдилища са могли да развалят договора за дарение без да вземат предвид компенсацията, платена на времето от новите собственици, или декларацията на предишния собственик, че е напълно съгласен с уговорката, създава ситуация, в която необходимият справедлив баланс между защитата на частната собственост и нуждите на общия интерес е бил нарушен във вреда на жалбоподателите.

74. В заключение Съдът приема, че макар целта на Закона за земята да е била законна, наложеното на жалбоподателите задължение да върнат без обезщетение земята, която са придобили добросъвестно по силата на сключен със свободна воля договор за дарение, като са заплатили компенсация, представлява прекомерна тежест и това не може да бъде оправдано от гледна точка на втората алинея на чл. 1 от Протокол № 1. Следователно, извършено е нарушение на разпоредбата.¹⁶

Съдът отбелязва, че жалбоподателите безспорно са претърпели имуществени вреди, които са в причинна връзка с нарушението на чл. 1 от Протокол № 1. Тъй като обаче страните са използвали силно различаващи се методи за определяне размера на обезщетението и единственото експертно становище, представено пред него, касае пропуснатите ползи, той присъжда по справедливост обезщетение в размер на 50 000 евро. Страните са в съгласие и Съдът приема, че констатирането на нарушение представлява достатъчна компенсация за понесените от жалбоподателите неимуществени вреди. Съдът им присъжда още 3000 евро за направените разноски.

¹⁶ Решението е единодушно.